

Sudan ja Darfur

Kolmenkymmenenviiden miljoonan asukkaan Sudan on Länsi-Euroopan kokoinen valtio Afrikassa.

Kuuden miljoonan asukkaan Darfur on Ranskan kokoinen osa sitä maata.

Jos ulkopuoliset eivät tee mitään, alueella tapetaan lähikuukausina paljon rauhaa rakastavia ihmisiä. Sudanin hallituksella on sellaiset elkeet.

Arabit ja afrikkalaiset

Englannin siirtomaavallan ikeestä vapautunut Sudan on islamilainen valtio, jossa puhutaan arabiaa. Darfurissa ollaan samoja sunni-muslimeja ja puhuvat arabiaa sekä ne, joita kutsutaan "arabeiksi", että ne, jotka ovat tummempia ja joita sanotaan "afrikkalaisiksi".

Darfuria asuttaa 35 eri heimoa ja etnistä ryhmää. Etnisesti suurin ryhmä on Fur-heimo, kun taas taloudellisesti etevin on ollut vähälukuisampi Zaghawa-heimo.

Alueen nykyisen humanitaarisen katastrofin juuret ovat sekä Sudanin hallituksen politiikassa että koko Afrikan ympäristömuutoksissa. Saharan eteläpuoleisten alueiden kuivuus on ajanut pohjoisen paimentolaisheimoja ("arabeja") laiduntamaan karjojaan etelään maanviljelijöiden ("afrikkalaisten") perinteisesti asuttamille maille. Sudanin arabimielinen hallitus on tukenut arabipaimentolaisten valloituspolitiikkaa afrikkalaisten maanviljelijäheimojen kustannuksella. Darfurilaiset eivät ole päässeet vaikuttamaan pääkaupungissa Khartumissa vallankäyttöön.

Pelko on ase

Vuonna 2003 darfurilaiset aloittivat oikeuksiensa puolesta aseellisen kapinan Sudanin hallitusta vastaan. Se ei ollut ensimmäinen kansannousu monikulttuurisessa Sudanissa, jossa sisällissodissa on viimeisimmän vuosikymmenen aikana kuollut 2 miljoonaa ihmistä, enimmäkseen siviilejä. Öljyrikkaan etelän kapinoinnin lopetti tammikuun 2005 rauhansopimus, ja Darfurin vastarintaa ovat sittemmin olleet kukistamassa myös etelän entiset kapinalliset.

Sudanin hallitus käyttää Darfurissa vastarinnan kukistamiseen omien sotilaidensa ohella

arabimielisiä janjaweed-ryhmiä. Ne ovat sotilaallisia rosvojoukkoja, joiden palkka on lupa varastaa. Joukot tappavat, raiskaavat ja ryöstävät afrikkalaisten heimojen ihmisiä. Arviot tapettujen määrästä vaihtelevat, ja alhaisin arvio on 200 000.

Raiskaukset ovat myös tapa tappaa. Paikallisen kulttuurin mukaan raiskattu vaimo tai tytär menettää oman kunniansa lisäksi myös miehen kunnian ja hänet suljetaan heimoyhteisön ulkopuolelle. Raiskaajat tietävät tämän ja tuhoavat toimillaan tietoisesti perhe-, suku- ja heimositeitä. He eivät siis tee toimiaan vain sukupuolivietinsä tyydyttämiseksi vaan myös kohteidensa häpäisemiseksi ja pelon ilmapiirin aikaansaamiseksi.

Pelko on vaarallinen ase, ja sen varjo on ajanut kaksi ja puoli miljoonaa darfurilaista pakolaisleireille. Niitä varustavat ja huoltavat YK sekä vapaaehtoiset kansalaisjärjestöt.

Sudanin hallitus janjaweedeineen on vaikeuttanut avun perillepääsyä, ja viimeistään marraskuussa on odotettavissa Suuri Nälänhätä. Se on Punaisen Ristin mukaan aikamme pahin humanitäärinen kriisi. Sen syy on etninen puhdistus, jota USA:n entisen ulkoministeri Colin Powell kutsui kansanmurhaksi.

YK ei ole samaa mieltä konfliktin luonteesta, vaikka se onkin valmistelemassa 20 000 rauhanturvaajan lähettämistä alueelle. YK:n toiminnalle painaa jarrua Kiina, joka tuo 10 % öljystään Sudanista (vastaten 60 % maan tuotannosta). Kiinan kanssa ei YK:ssa ole päästy sopimukseen Darfurin kriisin ratkaisun avaimista.

Alueella on toiminut Afrikan Unionin 7 000 rauhanturvaajaa, joiden nykyinen mandaatti päättyy syyskuun lopussa. Sudanin hallitus suhtautuu rauhanturvaajiin kielteisesti eikä kannata YK:n joukkojen maahantuloa. Se haluaa pitää Darfurin sisäisenä asianaan niin kuin Venäjä Tšetšhenian. Se - janjaweedeineen - haluaa puhdistaa alueen etnisesti ilman ulkopuolisten väliintuloa.

”Rauhansopimus”

USA ei ole Sudanissa suosiossa. Viime vuosikymmenen lopussa terrorismin vastaisen sodan alkumetreillä Bill Clinton pommitutti perusteettomasti maan tasalle Sudanin tärkeimmän lääketehaan.

Kun oli vaara, että Darfurin tilanne johtaa naapurimaa Tsadin öljyn viennin estymiseen USA:han ja Ranskaan, amerikkalaisten johdolla neuvoteltiin toukokuussa rauhansopimus. Sen allekirjoittivat vain Sudanin hallitus, joka lupasi riisua janjaweedit aseista mutta jonka lupauksiin kapinalliset eivät ole koskaan voineet luottaa, sekä Minni Arcua Minnawin johtama Zahwadi-klaanin kapinallisryhmä. Fur-heimon kapinalliset sekä muut etniset ryhmät eivät hyväksyneet sopimusta, jonka neuvotteluihin eivät edes osallistuneet rauhan kannalta avainasemassa olevat janjaweedit.

Minnawin arvellaan suostuneen allekirjoitukseen, kun USA:n neuvottelijat lupasivat ottaa hänen nimensä pois Darfurin sotarikollisten listalta. Muut neuvottelijat sanovat hänen saaneen omalle heimolleen etuja heidän kustannuksellaan.

Afrikan Unioni (AU), joka periaatteessa haluaa hoitaa Afrikan konfliktit afrikkalaisten rauhanturvaajien voimien ilman valkoisia (palkka)sotilaita, ei nauti kapinallisten luottamusta. Syy on se, että se oli välittäjänä rauhansopimuksessa, jonka vastarintaväen enemmistö koki suosivan Sudanin hallitusta. AU:n nykyiset rauhanturvaajat ovat huonosti varustettuja (eikä palkanmaksukaan toimi), ja heidän on mahdotonta estää janjaweedien toimintaa Sudanin hallituksen tappo- ja raiskaamiskoneena.

Darfur on öljysota

Sudanissa on arvokkaita luonnonvaroja, öljyä kolmanneksi eniten Afrikassa, sekä paljon kaasua. Siellä on yksi maailman kolmesta suurimmasta puhtaan uraanin esiintymästä ja neljänneksi suurimmat kuparivarat.

Kun kaikkea arvellaan löytyvän myös Darfurin maaperästä, taistelu Darfurista on myös taistelua maapallon luonnonvarojen käytöstä ja niiden käyttöönsaamisesta.

Mistä tulevat aseet?

Sudanin naapurimaassa Tsadissa on öljyä, joka kuljetetaan läntisille markkinoille Kamerunin ja Afrikan länsirannikon kautta. Sudanin öljysatama taas on itärannikolla.

Tsadin öljyn ostajat USA:ssa ja varsinkin Ranskassa tukevat presidentti Idriss Débyä, joka hallitsee yhden miehen mafiana tätä maailman korruptoituneimmaksi sanottua maata. Sudanin arabihallitus taas varustaa arabiheimoja syöksemään Déby vallasta, ja sen estämiseksi Ranska turvaa Tsadin rosvopresidentin vallan omalla sotakoneellaan.

Déby omasta puolestaan varustaa Darfurin "afrikkalaisia" kapinallisia aseilla Sudanin hallitusta vastaan (ehkäisten siten kapinaa omassa maassaan), eikä USA:lla ja Ranskalla liene mitään sitä vastaan. Sudan on näiden länsimaiden näkökulmasta menetetty tapaus, sillä se toimittaa öljyään Kiinaan. Vastapalvelukseksi Kiina aseistaa Sudanin hallituksen ja se edelleen Tsadin kapinalliset. Sen lisäksi se estää YK:ssa veto-oikeudellaan sanktiot (kauppapakotteet ja asevientikiellon) Sudania vastaan sen hallituksen harjoittaman kansanmurhapolitiikan vuoksi.

Kiinalle Sudan, Iran ja Burma ovat väyliä öljyn maailmaan. Kaikkialla muualla läntiset yhtiöt ovat jo vallanneet öljyoikeudet.

Ilman aseita ei sodita, ja öljy uusintaa asevaltaa.